

Villu Kõve
Riigikohus

Teie 06.12.2022 nr 5-22-12/3

Meie 12.01.2023 nr 2-8/22-23/2

**Arvamus kohtute seaduse § 132⁷ lõike 2
põhiseaduspärasuse kohta**

Austatud esimees

Olete pöördunud Riigikogu esimehe poole kirjaga, milles palute avaldada arvamust kohtute seaduse (KS) § 132⁷ lõike 2 põhiseadusele vastavuse kohta osas, milles see välistab jooksva aasta palga alusel arvutatud pensioni indekseerimise.

Teie kiri suunati vastamiseks põhiseaduskomisjonile, kes arutas seda küsimust oma käesoleva aasta 10. jaanuari istungil. Põhiseaduskomisjon märgib järgmist:

I Vaidlusalune norm

1. KS § 132⁷. Kohtunikupensiooni määramine ning maksmine

*(2) Kohtunikupension, välja arvatud jooksva aasta palga alusel arvutatud pension, indekseeritakse iga aasta 1. aprilliks kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse §-s 2¹ nimetatud kõrgeima palgamäära indeksiga.
[RT I, 28.12.2017, 1 - jõust. 01.03.2018]*

2. Kehtivas sõnastuses võttis Riigikogu selle normi vastu kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega (513 SE). Eelnõu 513 SE teise lugemise seletuskirjas¹ (lk 7) on märgitud, et norm toodi esitatud kujul seadusesse tehnilise muudatusettepanekuna (viite muutmine), mis tähendab, et normi sisu ei muudetud.

3. Kuni 28.02.2018. a kehtis KS § 132⁷ lõige 2 järgmises sõnastuses:

§ 132⁷. Kohtunikupensiooni määramine ning maksmine

(2) Kohtunikupension, välja arvatud jooksva aasta palga alusel arvutatud pension, indekseeritakse iga aasta 1. aprilliks kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse §-s 2 nimetatud kõrgeima palgamäära indeksiga.

¹ 513 SE teise lugemise seletuskiri (lk 7): „8.2. Muudatusettepanekuga muudetakse kohtute seaduse § 132⁷ lõiget 2, sätestades, et kohtunikupension, välja arvatud jooksva aasta palga alusel arvutatud pension, indekseeritakse iga aasta 1. aprilliks kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse §-s 2¹ nimetatud kõrgeima palgamäära indeksiga. Tegemist on tehnilise muudatusettepanekuga, mis tuleneb sellest, et KRAPSi § 2 lõikes 2 nimetatud kõrgeima palgamäära indeksi regulatsioon asetub muudatusettepanekuga KRAPSi § 2¹. Seega on tegemist viite muutmiselega kohtute seaduses.“

Säte lisati seadusesse Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse, kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse ja kohtute seaduse muutmise seadusega (279 SE). Selle sätte lisamist on põhjendatud 279 SE teise lugemise seletuskirjas (lk 4) järgmiselt:

„Kaitseväelaste ja politseiametnike palk muutub (kui muutub) üldjuhul aasta algusest. Uue palga järgi arvatud pensione pole õiglane kohe 1. aprillil indekseerida. Seetõttu on neis eriseadustes, mille alusel toimub juba eripensionide indekseerimine, sätestatud, et jooksva aasta palga alusel määratud pensione jooksva aastal ei indekseerita. See puudutab neid isikuid, kes jäävad jooksva aastal pensionile enne 1. aprilli.

Kohtunikel muutub kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse järgi palk erineval ajal. Palga indekseerimine toimub 1. aprillil. Kui muutub palgamäär, hakkab see kehtima Riigikogu järgmise koosseisu volituste alguspäeval, mis on üldjuhul enne 1. aprilli. Olenemata sellest, millal palk muutub, lähtutakse käesolevas eelnõus sarnaselt teiste seadustega, et jooksva aasta palga alusel arvatud pensione jooksva aastal ei indekseerita.“

Sätte eesmärk oli, et samal aastal määratud pensioni suurus ei muudeta, kuna varem oli tavaks tõsta paljudes ametites palka enamjaolt aasta algusest. Seega oleks jooksva aastal määratud pension olnud eelduslikult varem määratud pensionist nagunii suurem.

II Arvamus

4. Antud juhul on küsimus selles, kas KS § 132⁷ lõige 2, milles see välistab vahemikus 1. jaanuar – 31. märts jooksva aasta palga alusel arvatud kohtunikupensioni indekseerimise sama aasta 1. aprillil, on kooskõlas põhiseaduse § 12 lõikega 2 (võrdne kohtlemine).

5. Põhiseaduskomisjon leidis, et vaidlusaluse normi mõte on olnud see, et kui inimene jääb pensionile enne indekseerimist (1. aprill) ja tavaliselt tõstetakse 1. jaanuarist palku niikuinii, siis pole jooksva aastal enam vaja pensionit indekseerida, sest muidu saaks inimene suurema eelise. Reaalsus on aga see, et tegelikult ei tõsteta kohtunike palku 1. jaanuarist, vaid nende palkadele rakendub 1. aprillil indekseerimine, mille tulemusel palk muutub. Vaidlusalust normi rakendades tuleb välja, et kui inimene jääb pensionile vahemikus 1. jaanuar – 31. märts, siis arvestatakse tema pension eelmise aasta indekseeritud palga järgi ja sellisel juhul tema pensioni jooksva aastal ei indekseerita. Kui inimene jääb pensionile vahemikus 1. aprill – 31. detsember, siis on ta palk 1. aprillil toimunud indekseerimise arvel juba tõusnud ja siis saab ta pensioni selle kõrgema eelnevalt indekseeritud palga järgi. Järgmisel aastal tema pension indekseeritakse. On selge, et selle grupi, kes jääb pensionile vahemikus 1. jaanuar – 31. märts, pensionid ongi seetõttu madalamad.

Komisjoni hinnangul on see säte vastuolus põhiseaduses sisalduva võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna kahte võrreldavat gruppi koheldakse ebavõrdselt sõltuvalt ajast, millal inimene pensionile jääb, kusjuures ebavõrdselt kohtlemiseks puudub mõistlik põhjendus. Juhul, kui aga inimeste palku tõstetaks vahemikus 1. jaanuar – 31. märts nii palju, et see kompenseeriks 1. aprillil toimuva pensionide indekseerimise, vastuolu põhiseaduse § 12 lõikega 2 ei oleks.

Komisjoni 10.01.2023 istungi protokoll on kättesaadav Riigikogu kodulehel alates 17.01.2023.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Eduard Odinets

esimees

Erle Enneveer

631 6440 erle.enneveer@riigikogu.ee